

Asettamispäätös

5.1.2023

VN/501/2023
VN/501/2023-OKM-3

Jakelussa mainituille

Työryhmän asettaminen kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutusten koostamiseksi ja politiikkalinjausehdotusten laatimiseksi

Tämä päätös kumoaa päätöksen VN/501/2023-OKM-2. Asia ratkaistu uudestaan hallintolain (434/2003) 50 ja 52 §:n perusteella (asiavirheen korjaus).

Tausta

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu on siirtynyt hyvinvointialueille 1.1.2023 lukien. Uudistuksen tavoitteena on varmistaa aiempaa paremmat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimen palvelut tasavertaisesti kaikkialla Suomessa.

Kulttuuri- ja liikuntapalvelut pysyvät uudistuksen jälkeenkin kuntien tehtävinä. Kulttuuri ja liikunta toimialoina sekä palveluina liittyvät monin tavoin myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukokonaisuuteen, erityisesti osana laaja-alaista hyvinvoinnin edistämistyötä ja ennaltaehkäisevää toimintaa. On tärkeää varmistaa, että hyvinvoinnin edistämistyö ylipäänsä sekä kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö on sujuvaa, tarkoituksenmukaista ja tavoitteellista. Työtä varten tarvitaan myös riittävät resurssit.

Voimassa oleva lainsäädäntö tunnistaa sekä kulttuurin että liikunnan hyvinvointivaikutukset ja asettaa toimijoille myös yhteistyövelvoitteet:

Laissa kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) kuntien tehtäväksi on säädetty (2§) ”vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen keinoin.” Lisäksi kuntia veloitetaan kulttuurin edistämistyöhön ”osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa” (3§). 1.1.2023 voimaan tulleen muutoksen mukaan lain 7 §:ssä mainitaan myös yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa: ”Kunnan tulee paikalliset olosuhteet ja voimavarat huomioon ottaen edistää tämän lain tavoitteiden ja tehtävien mukaista toimintaa yhteistyössä muiden kuntien, hyvinvointialueiden, viranomaisten ja maakunnan sekä kulttuuri- ja taidealan ja muiden toimialojen toimijoiden kanssa.”

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

Liikuntalaissa (390/2015) on kunnalle asetettu (5§) yhteistyön velvoite eri toimijoiden kesken sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen:

”...tehtävien toteuttamisen kunnassa tulee tapahtua eri toimialojen yhteistyönä sekä kehittämällä paikallista, kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä sekä huolehtimalla tarvittaessa muista paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivista toimintamuodoista.” ja: ”...Kunnan tulee arvioida asukkaattensa liikunta-aktiivisuutta osana sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissä (612/2021) 6 §:ssä tarkoitettua hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.”

Kulttuurin ja liikunnan vakiinnuttamisessa osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä on viime vuosina edistytty. Kulttuuri ja liikunta tunnustetaan yhä enenevässä määrin tärkeinä tekijöinä hyvinvoinnin, osallisuuden ja toimintakyvyn edistämiseksi. WHO julkaisi vuonna 2019 laajan [raportin](#) (Fancourt; Finn 2019) aihealuetta koskevasta tutkimustiedosta. Raportin johtopäätöksenä todetaan, että taiteisiin osallistumisella on lisäarvoa ja merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille, ja kannustetaan valtioita kehittämään ja tukemaan tutkimusnäyttöön perustuvien toimenpiteiden käyttöönottoa sekä vahvistamaan kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalojen yhteistyörakenteita ja -mekanismeja.

Esimerkkeinä tästä on erityisesti hyvinvointialueille kehitetty elintapaohjauksen tarkistuslista, joka auttaa elintapaohjauksen suunnittelussa. Elintapaohjausta voidaan antaa liikunnan, ravitsemuksen, uniterveyden, päihteettömyyden ja riippuvuuksien sekä kulttuurihyvinvoinnin osa-alueilla. Tarkistuslista on tarkoitettu hyvinvointialueiden valmistelijoille, kuten hyvinvointikoordinaattoreille, avuksi elintapaohjauksen yhdyspintapalvelujen suunnitteluun ja valmisteluun. Elintapaohjauksen tarkoituksena on antaa hyvinvointialueille konkreettinen työkalu ennaltaehkäisevään hyvinvointityöhön.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmisteli kuntien käyttöön kesäkuussa 2022 ohjeistuksen ”Liikuntaneuvonta osana elintapaohjausta tulevissa sote-rakenteissa”. Ohjeistuksessa on konkreettisella tavalla esitetty, miten yhdyspintaan sijoittuvat palveluketjut ja tehtäväkokonaisuudet tulee määritellä ja rakentaa. Liikuntaneuvonnan lisäksi ohjeistuksessa on mukana soveltavan liikunnan palvelut sekä Move!-mittaukset.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 -valtioneuvoston periaatepäätöksessä kulttuuri ja liikunta ovat mukana lukuisissa toimenpiteissä osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, osallisuuden vahvistamista ja eriarvoisuuden vähentämistä. Periaatepäätöksessä linjataan myös kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöstä mainittujen asioiden osalta. Kuntia ja hyvinvointialueita kannustetaan laatimaan hyvinvointikertomuksia ja -suunnitelmia monialaisessa yhteistyössä:

”Hyvinvointikertomuksissa ja suunnitelmissa on tärkeä kiinnittää huomiota haavoittuvassa asemassa olevien ja riskiryhmien tunnistamiseen, ennaltaehkäisyyn sekä varhaisen tuen ja hoidon keinoihin. Suunnitelmassa voidaan konkreettisesti kuvata muun muassa mielenterveyden, seksuaaliterveyden, ravitsemuksen, liikunnan ja turvallisuuden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön, kulttuurihyvinvoinnin, vertaistuen ja kuntoutuksen vahvistaminen.” (Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 -periaatepäätös, alatavoite 3.1., toimenpide 98.)

Lisäksi periaatepäätöksessä on kiinnitetty huomiota kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnoilla oleviaan palveluihin:

”Tulevien hyvinvointialueiden palvelustrategiassa kuvataan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet sisältäen tulevien hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspinnalla olevat palvelut ja palveluketjut kuten elintapaohjauksen ja kulttuurihyvinvoinnin palveluketjut.” (Ibid.,toimenpide 99.)

Hyvinvointialueiden toiminnan alettua on varmistettava, että kuntien ja hyvinvointialueiden palveluketjut toimivat kulttuuri- ja liikuntapalveluissa. Tämä vaatii riittäviä resursseja. Riittävien resurssien saamiseksi tarvitaan tietopohjaa, jolla vakuutetaan päättäjät kulttuurin ja liikunnan hyvinvoinnin ja ennaltaehkäisyn vaikutuksista. Yksi selvityksen tärkeimmistä tavoitteista on kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutusten esittämisen lisäksi terävöittää

kulttuurin ja liikunnan roolia hyvinvointipolitiikassa ja -palveluissa hyvinvointialueiden toimin-nassa. Terävöittämistä tarvitaan myös kuntien toiminnassa.

Kulttuurihyvinvoinnin ja liikuntaneuvonnan rakenteelliselle onnistumiselle on keskeistä, että kunnissa ja hyvinvointialueilla on nimetty vastuuhenkilöt, kulttuurihyvinvointi ja liikuntaneuvonta on kirjattu hyvinvointisuunnitelmiin -ja kertomuksiin ja tehtäväkokonaisuudet on huomioitu talousarvioissa.

Eriarvoistuminen ja syrjäytyminen ovat lisääntyneet yhteiskunnassa. Yksinäisyyden lisäksi aikamme vitsaus on irrallisuuden, mitättömyyden ja arvottomuuden kokemus. Myös mielen-terveysongelmien määrä on kasvanut ja niiden sekä käyttäytymishäiriöiden syyt olivat jo yleisin syy siirtyä työkyvyttömyyseläkkeelle vuonna 2021. Tutkimusten mukaan kulttuuriin osallistuminen pienentää syrjäytymisriskiä ja vähentää yksinäisyyttä. Lisäksi taide-elämykset tuovat sisältöä elämälle ja lisäävät elämänhallinnan tunnetta. Yksinäisyys puolestaan lisää sairastavuutta ja terveyskeskuskäyntejä, ja noin 20 prosenttia ikääntyneistä käy sosiaalisista syistä perusterveydenhuollossa (Husk et al 2019). Suunnitelmallinen taiteen käyttö osana monialaista sosiaali- ja terveyssektorin kanssa tehtävää yhteistyötä voi katkaista eriarvoistumisen kierteen. Tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia kustannusten hallitsemiseen tulevaisuudessa.

Liikuntapolitiikassa on useammalla hallituskaudella tuotu esiin fyysisen aktiivisuuden merkitystä kansantalouteen. Paikallaan olo, istuminen ja liian vähäinen liikkuminen aiheuttavat moninaisia kustannuksia lisätessään liikunta- ja tukielinten vaivoja ja sairauksia. Liikkumisella voidaan vähentää ja jopa parantaa sairauksia. Kunnan vastuulla on järjestää tai luoda olosuhteet eri ikäisten liikkumiselle. Osa tästä työstä on eri toimialojen yhteistyötä yhdyskuntasuunnittelusta palvelujen toteuttamiseen. Suositusta vähäisempi reippaan ja rasittavan liikkumisen määrä eli liikkumattomuus aiheuttaa Suomessa vuosittain yli 3 miljardin euron kustannukset. Liikkumattomuus lisää riskiä useille kansansairauksille, kuten tyypin 2 diabetekselle ja sydän- ja verisuonisairauksille.

Tehtävät

Työryhmän tehtävänä on

1. koota olemassa olevan tutkimus- ja muun tiedon pohjalta kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutukset ja laatia niiden perusteella analyysi,
2. laatia kokonaisvaltainen nykytilan kuvaus kulttuurin ja liikunnan toimialoista osana hyvinvointipolitiikkaa sekä työnjaosta valtion, kuntien, hyvinvointialueiden, elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan ja muun järjestötoiminnan kesken,
3. koota useampijäsenisten eduskuntapuolueiden näkemykset hyvinvoinnin edistämisestä työryhmän tehtävälalla,
4. laatia ehdotukset tarvittavista kehittämistoimista sekä mahdollisista muutoksista ohjaus- ja rahoitusjärjestelmiin sekä
5. laatia ehdotukset tarvittaviksi politiikka- ja muiksi linjauksiksi.

Työryhmä esittää ehdotuksensa word-dokumenttina ja ppt-esityksenä.

Toimikausi

Työryhmän toimikausi on 9.1.2023—15.3.2023.

Kokoonpano

Vanhempi asiantuntija Antti Kivelä, puheenjohtaja
 Vanhempi asiantuntija Jouni Backman
 Vanhempi asiantuntija Liisa Hyssälä

Opetus- ja kulttuuriministeriö nimeää työryhmälle asiantuntijasihteereiksi kulttuuriasiainneuvos Laura Norpan ja ylitarkastaja Sari Virran opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä erityisasiantuntija Johanna Vuolaston Taiteen edistämiskeskuksesta sekä tekniseksi sihteeriksi hallinnollisen avustajan Päivi Onnelan opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Kustannukset

Työryhmän kustannukset maksetaan seuraavasti:

TA-tili 2901011 Toimintamenot
Toimintayksikkö 6000001013 OKM Kansliapäällikkö esikunta
Toiminto 6000500010 Strategiatyö, kehittäminen ja seuranta

Matkakulujen osalta toimitaan valtion matkustussäännön ohjeiden mukaisesti.

Työryhmän jäsenten palkkioista sovitaan erikseen.

Ylijohtaja, kansliapäällikön sijainen Riitta Kaivosoja

Kulttuuriasiainneuvos Emma Harju

Tiedoksi

Liisa Hyssälä
Jouni Backman
Antti Kivelä
Taiteen edistämiskeskus
Taiteen edistämiskeskus, Paula Tuovinen
Taiteen edistämiskeskus, Johanna Vuolasto
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Tuomo Puumala
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Antti Varis
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Petri Honkonen
OKM KPE Kansliapäällikön esikunta, Anita Lehikoinen
OKM KPE Kansliapäällikön esikunta, Päivi Onnela
OKM NUOLI Nuorisotyön ja -politiikan vastuualue, Tiina Kivisaari
OKM NUOLI Liikunnan vastuualue, Sari Virta
OKM NUOLI Strategia- ja ohjausryhmä, Esko Ranto
OKM KUPO Taiteen ja kulttuuriperinnön vastuualue, Minna Karvonen
OKM KUPO Taiteen ja kulttuuriperinnön vastuualue, Laura Norppa
OKM VIY Viestintäyksikkö, Mari-Kaisa Brander

VN/501/2023-OKM-3

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: